

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Pretul

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dăsu la casa cu 1 fl. mai mult pe an; — trimis cu post în lăintrul monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 an 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 6 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Orice inserate, se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin asemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariulu Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 100.

Sibiu, 15/27 Decembre 1879.

Anulu II.

Invitare de abonamentu

la

„Observatoriulu“ pe anulu 1880.

Apropiandu-ne cătra capetulu anului, deschidemu prin ac'asta abonamentu nou pe Semestrulu I și pe anulu întregu, totu cu pretiurile de până acuma, adeca:

În Sibiu pe 1 anu cu **7 fl. v. a.**, pe 6 luni **3 fl. 50 cr.**, era dusu la casa cu **1 fl.** respective cu **50 cr.** mai multu.

În lăintrulu monarhiei cu post'a, **8 fl.** pe anu; **4 fl.** pe 6 luni.

În afara de monarhia cu porto duplu **10 fl.** s'eu **22 franci** pe 1 anu; **5 fl.** s'eu **11 franci** pe 6 luni.

Abonamentele se potu face mai usioru prin asemnatiuni (mandate) postali de a dreptulu la Redactiune în Sibiu, piat'a mica Nr. 27.

Din Romani'a primimu abonamente și în bilete hipotecarie de ale statului, al pari.

În capital'a București se primescu abonamente și la dn. Const. J. Juga (palatulu universitatiei parterre).

Din 10 esemplarie abonate efectivu, 1 se dă gratis.

Pentru că se potemu cunoște celu puțin aprocsimativu numerulu esemplarielor câte vomu avea a tipari pe anulu viitoru, și pentru că administratiunea se fia regulata, era espeditiunea se nu suferu intreruperi neplacute pentru ambele parti, rogamu pe p. t. nostrii abonati, că se bine-voiesca a isi reinnoui abonamentulu cătu mai de tempuriu. Totu-odata ne rogamu de acei p. t. domni, cari ne voru onorá cu noulu d-loru abonamentu a isi scrie numele și adress'a în modu claru, legibilu și cătu se p'ote mai esactu, pentru că se nu se nasca confusiuni.

Redactiunea.

Studiu statisticu asupra Romaniei.

Oficiulu centrale de statistica înfiintiatu la București în anulu 1860 sub domni'a lui Alexandru Ioanu I Cusa, de cătra ministrulu de atunci Ionu Ghica, prin neuitatulu nostru compatriotu Dionisiu Popoviciu Martianu, în anii de curendu trecuti reorganizatu din nou și pusu în relatiuni strinse cu t'ote mesurile luate de cătra Congresulu internatiionale de statistica, a publicatu tocma acuma inportantele seu operatu statisticu:

„Mișcarea populatiunei pe anulu 1876, dupa registrele starei civile.“

Onor. Directiune a oficiulu statisticu din București avu bun'a-vointia de a ne tramite și noue 1 exemplariu din acelu operatu de mare val'ore. Unu volumu de formatu folio micu cu 91 pagine, mai t'ote pline de cifre statistice.

Ac'asta statistica a vediutu lumin'a tocma la timpu; că-căci dacă mai este vreo medicina în lume, cu care se se p'ota vindeca bol'a rea a fantasiei meridionale și orientale, apoi aceea se afla numai în cifre statistice autentice, la a caroru culegere și comparare conformu legiloru statisticele organele respective ale administratiunei, lucrara 2 1/2 ani. Numai cu modulu acesta se mai p'ote pune ceva freu acelor publicatiuni fantastice, care de ex. în Moldov'a afla 500 mii jidovi, 200 mii unguri ciangai, 100 mii bulgari și muscali, câteva dieci de mii greci, nemți, poloni etc. asia, în cătu sumandu pe toti strainii la unu locu, în Moldov'a aru mai fi remasu abia 2—300 de mii de romani; era anume în orasie nu s'aru mai vedea romani, sau cum facu unii, că nu vedu nici orasie, nici o burgesia în t'ota Romani'a. T'ote acelea jocuri de imaginatiune sunt reduse prin statistica la adeverat'a lor val'ore, care în anumite casuri este = 0.

Operatulu pe care'lu studiemu este întocmitu din 49 tabelle statistice, în care sunt adunate pe anulu întregu 1876 cununiile, născerile, mortii din t'ote 33 districte (judetie) ale Romaniei întregi, în care se coprindea și cele trei districte ale Basarabiei, Bolgradu, Cabulu și Ismailu. De aci încolo aflamu rubrice separate pentru poporatiunea urbana (orasiana) și pentru cea rurale (sat'ena), apoi și dupa religiune, încă și dupa nationalitatea politica sau asia numit'a protectiune

straina, din cari vomu sci de aci înainte, căti locuitori sunt indigeni, pamenteni cetatieni ai statulu și căti sunt straini. Celelalte rubrice ordinate dupa sexuri, etate, starea civila, instructiune, născere legitima și nelegitima, cum și alte informatiuni, sunt și aci ordinate că în t'ote celelalte statistice europene.

Noi vomu sc'ote pentru lectorii nostrii la locul antaiu cifrele generali trase în cătu o suma totala din t'ier'a intr'ega și numai dupa aceea vomu da locu la câteva cifre specifice, de care sunt f'orte multe. Asia

În anulu 1876 au fostu în Romani'a preste totu Casatorii 31.565
Născeri de ambele sexe . . . 164.547
Morti 125.857

Asia au fostu mai multe născeri de cătu morti cu 38.957. Numai în unele orasie au moritu mai multi de cătu s'au născutu, în suma totala 633, ceea ce se esplica din diverse cauze, precum anghin'a diphteritica s. a.; dara sum'a generale remane aceeași.

Din casatorii se vinu pe poporatiunea urbana 4.339

Din casatorii pe poporatiunea sat'ena 27.226

Aceleasi 31.565 casatorii inpartite dupa religiuni, inse firesce, parechi'a de cătu 2 pers'one = 63.130 au fostu

pers'one de rel. orient. orthodoxa . . 59.814
„ rom.-catholice de ambele sexe . 1.212
„ protestante (luterani, calvini, ariani) dtto 81
„ de ritulu armenescu (armene) dtto . 70
„ „ lipovene dtto 43
„ mohamedane dtto 2
„ israelite dtto 1.908

Totalu sum'a de susu 63.130

Din t'ote acelea pers'one s'au casatoritu pentru prim'a-ora 27.250 barbati și 28.606 femei, pentru a dou'a ora 4151 barbati și 2913 femei; pentru a trei'a ora 164 barbati și 46 femei. Din acestea cifre încă se p'ote esplica, pentru-ce în Romani'a este asia de mare numerulu veduvelor; dara mai sunt și alte cauze grave, care asta-data nu se potu atinge la locul acesta. Într'aceea oficiulu statisticu face la tabell'a Nr. 14 urmat'ori'a nota:

„Divortiulu este admisu în Romani'a și de

Foisiór'a „Observatoriulu“.

La Race latine.

Le chant des Latins.

Par Baron de Meyronnet St. Marc. Marseille 1879*)

Între reprezentantii pop'oraloru și limbiloru latine dela Montpellier**) a fostu și nobilele baronu de Meyronnet, carele concurse la premiu cu unu asia numitu Oratorium, compusu în versuri. Auctorulu dacă nu a castigatu premiulu, au avutu inse satisfactiunea de a i se face „mentiune onorabile;“ apoi pies'a fu pusa pe note, dupa care o executa choruri în tierile latine, pe unde se cultiva music'a, precum nicairi în lume. Dn. Meyronnet avu bunatate a trimite prin dn. G. Sionu câteva esemplarie din Oratoriulu seu, spre a le inparti între amicii sei; dsa înse le puse pe cele mai multe la dispositiunea Academiei romane, dela care apoi ceruramu și noi trei esemplarie pentru unele bibliotece de aici.

Citindu noi acestu productulu geniulu francescu, carele pune pe poporulu romanescu alaturea cu t'ote celelalte pop'ora de origine latina, și reproduce strofe romanesci compuse de amicul nostru Sionu, simtiramu o adeverata placere de a face acestu Oratoriu cunoscutu mai de apr'ope publiculu nostru întregu, a și reproduce una parte din elu în dialectulu fiacarui poporu latinu.

Dn. br. Meyronnet permite, că în locu de pefatiune; în limb'a franc'esca, urmat'oriele sententie:

*) Dissertatiune tinuta în adunarea generale a Asociatiunei transilvane în Augustu 1879.

**) Latin: Mons pessulanus vel Mons puellarum, cetate cu circa 60 mii locuitori, situata 1 1/3 mil. dela marea mediterana, cu multe institute și cu industria frum'osa.

La gintea latina.

Voi sunteți aceia, oh latini respanditi preste suprafi'a globului, cătra cari me adressediu eu cu acestu Oratoriu.

Fia că sentimentele care m'au animatu scriendu'lu și spiritulu patrioticu ce mi l'a dictatu, se'lu resimtiti și se participati din elu voi toti, fii ai aceleiasi mame.

Fiti de aci înainte uniti prin legaturile unei fraternitati nedespartibile, și cu totii conservandu nationalitatea v'ostra distincta, se faceti totusi unu singuru poporu de frati.

Atunci noi vomu putea repeti cu totii versurile acestui sonnetu, pe care eu ilu scriesem în anulu trecut în on'orea festivitatiloru actuali a le gintei latine. (Urm'edia doue strofe francesci de cătu trei versuri, alu caroru întielesu în prosa este:)

Inaltia'ti vocea ta, mare ginte latina:
Smulg'endu din sinulu teu discordi'a intestina.
Stai unita și 'n picioru contra Nordulu jalusu.
Dela Lisabona la Madridu, dela Paris p'ân' la Rom'a
Tu esti numai una și trebuie se fii că unu singuru omu.
Si oricine te uresce, se cada asupra'i urgi'a tuturoru.

Dupa acestea urm'edia insusi Oratoriulu.

Pers'onele în acelasu sunt:

Unu Romanu anticu.   Unu Spaniolu.
Unu Romanu modernu.   Unu Catalanu.
Unu Italianu betranu.   Unu Valachu.
Unu Italianu.   Unu Moldov'enu.
Unu Francescu.   Unu Provincialu.

La carii se alatura chorulu compusu din Portugali, Ladini, Canadeni, Peruvieni, Brasilieni și alti reprezentanti ai gintei latine.

Teatrulu reprezenta unu planu vastu, inundatu de radiele s'orelui, era horizonulu este marginitu de o parte prin munti mari, seci și colorati, era de alt'a prin ruinele maretie ale unui circu anticu romanu; în fundu se vede cetatea Montpellier.

Dupa o ouvertura mar'etia, demna de anticitate și de nobilitatea gintei latine, cortin'a se ridica.

Se aude unu marsiu serbatorescu; unu Romanu anticu urmatu de unu Romanu modernu și t'ote pers'onele Oratoriulu, apparu pe scena. Chorurile se asi'edia de a dr'ep'ta și de a 'steng'a, era Romanulu modernu adresandu-se cătra toti canta:

Unu Romanu modernu (în limb'a franc'esca).

Veniti toti baiatii de aceeași origine
La locul destinatu spre a ve tinde man'a;
O lupta se prepara în cetatea vecina,
Si unu ospetiu pentru gintea latina,
Dela Guadalquivir, dela Loire și Tajo
Pop'orale se maneece spre a se intruni.
Plecati și dela Canada, din acea regiune departata;
Sositi și din T'ier'a roman'esca.
Candu aici toti se prepara spre a ve primi,
Voi se ascultati acelu apellu dela Rom'a p'ân' la Madrid
Că în ac'asta mare di de serbat'ore,
Se ne aducemu aminte de léganulu nostru.
Spre a ne insulta pe noi strainulu ridica indesiertu
În semnu de victoria statu'a lui Arminius:
Spre a'i respunde, noi avemu o gloria multu mai mare,
Că-căci echo respunde: Marius.
Gori'a n'ostra e preste totu pe unde se afla ómeni.
Ea copere Europ'a și diversele sale tieri;
Au nu Rom'a este aceea, ce cá faru luminatoriu
Domina totu Universulu?
Celebrati în ac'asta di în limb'a v'ostra
Gloriile v'ostre, dorerile, sperantiele și destinele v'ostre.
Afirmati prin cantecele unei ginti autonóme
Fraternitatea Latiniloru.

Unu Romanu din vechime, unu Spaniolu, unu Catalanu, unu Dacoromanu și unu Provincialu inaintandu pe scena, canta successive fiacare în dialectulu seu.

Unu Romanu anticu.

Romulo natis animoso et acri
Barbaras gentes superare morte

legea religioasă, și de legea civilă. După legea religioasă, divorțatii se potu căsători până în trei-ori. După legea civilă, această margine nu exista.

Pentru-că se potemu judeca și mai bine până la ce gradul poporatiunea României este omogenă și până unde heterogenă după religii, prin urmare în cele mai multe cazuri și după naționalitatea genetică, la orășe și la sate, mai scotem din tabell'a 13 acestea :

La orășe s'au căsătorit persoane ortodoxe 6905, catholice 312, protestante 65, armene 60, lipovene 28, mohamedane 00, israelite 1308. La sate s'au căsătorit persoane ortodoxe 52909, catholice (ciangai din Moldov'a) 900, protestante (unele secuierce) 16, armene 10, lipovene 15, mohamedane 2, israelite 600. Asia dară în 62 de comune urbane, cu capitalele în frunte, s'au căsătorit 1308 persoane jidovesci; în 3020 comune rurale numai 600, adică 300 parechi jidovesci.

(Va urmă.)

Sciri din sfer'a eclesiastica și scolastica.

Acum candu ne apropiam de finea anului, este bine să resumăm unele afaceri eclesiastice și scolastice de înțeles mai mare, dacă nu de preste anul întreg, cel puțin din trimestrul alu patrulă.

În arhiepiscopia de Alba-Juli'a s'au convocat în lun'a Septembrie protopopii din cele 39 districte în conferință, cu scopul de a împarti din nou districtele sau cum se dice, a le aronda, căci în adevăr, precum în alte diecese, chiar și la alte confesiuni religioase, așa și în acea arhiepiscopie multe protopopiate erau împartite reu, prin urmare anevoia de a le administra. Totu atunci s'a cunoscut și necesitatea de a rotundi protopopiatele așa, că se și remana mai puțin, precum s'a și întemplat, și așa unii protopopi fuseră puși în disponibilitate. În ședința din 2 Sept. s'a regulat și raportul notarului protopopesc către protopop și către scaunul arhiepiscopesc (ordinariatu); s'a desbatut pe larg și cestiunea școlilor. Cei ce voiesc să afle mai multe despre rezultatele aceluor conferințe, le potu citi întregi în Fôia scolastica din Blasiu, redactată de eruditul domn Joanu Moldovanu, canonic și directoru alu gimnaziului.

În diecesele Oradei-mari și a Gherlei se denu-mira episcopii după cum este știut, și se crede că se va restabili și în acelea o stare normală, dacă influințele superioare politice voru mai înceta odată de a turbura pacea și liniștea lor.

Din dices'a Aradului, ale carei afaceri mergea bine și nici-odată, citim în fôia dicesana „Biserica și Școl'a“ Nr. 48 un cerculariu episcopesc adresat către protopopi, parochi și invetatori, de o înțeles mai mare, cu cătu reul și pericolul descris în acela se pôte afla usioru în oricare alta diecesă sau arhiepiscopie. Despre acea bôla a fostu vorb'a și la Blasiu în Septembrie. Întru adevăr, este aproape preste potința de a esplica ne mai audit'a indolența a multor bisericieni, cu care

se pórta față cu comasari, segregari, rescumparari, „remanenție“ (în Ungari'a) și cu tôte celelalte cestiuni urbariale afurite. Parochi și protopopi potu se vedea și se cunoșca usioru și fôrte bine, că dela deslegarea, deciderea, terminarea cestiunilor de acea natură, depinde unori chiaru existența întregi comune, mai totdeauna înse prosperitatea comunelor, prin urmare existența parochului, docentului, cantaretiului. Ori-cătu ne vedem strimtorati în spațiu, pe cătu timpu avem să satisfacem așteptările la vreo șese clase de lectori, totu acelu cerculariu îi vom face și noi locu cu atâtu mai virtuos, că în acela nu se tractă cestiuni efemere, ci de acelea care taia afund în viét'a poporului și a clerului, apoi aci se pôte aplica proverbiul cunoscut și a se dice, că episcopulu diecesanu au apucat taurulu dreptu de côrne, a implantat lantiet'a dreptu la radecin'a gangrenei.

În cătu pentru comasatiuni, le-amu discutat și noi de câteva-ori, era fôia „Economulu“ din Blasiu a tractat cestiunea în cătiva Nri din Septembrie așa, cum se o pîcêpa și celu mai simplu bisericanu. Dară căti citesc lucruri de acestea? Uuulu dintru o sută de mii. Tóta lumea se plange de neavere, o lenă a spiritului înse nu lasă nici pe cei mai multi carturari să bata capulu, se invetie, cum se și asigură existența și venitoriulu.

Cu unu altu cerculariu este surprinsu publiculu românesc pe anul acesta și pe cei viitori în modu prea placut prin Telegrafulu romanu Nr. 144 din 8 Dec. st. v. adresat sub Nr. 3369 Scol. din 29 Nov. 1879. „Cătu tôte oficiile protopresbiteriale, că inspectorate districtuale de școle; subscrisu pentru esc. sa d. arhiepiscopu și mitropolitu, de arhimanditulu și vicariulu arhiepiscopu Nicolau Popea. Acelu cerculariu energiosu spune îndată din capulu locului ce voiesc, cându începe așa: „S'a observat, că unele comitete parochiale și unele sinode parochiale, ba chiaru și unii protopresbiteri sau administratori protopresbiteriali, punu și depun pe invetatori, și destitue și substitue prin alții, întrunu modu cu totulu arbitraru, prin o flagranta calcare de statut, de lege și de orice regulament sau instrucțiuni date pentru școlile nostre confessionale din arhiepiscopie.“ De aci înainte se numără cazuri specifice de nelegiuiri și abateri, care nu potu fi caracterizate mai bine, de cătu cu numele de anarhia; se iau apoi optu dispușțiuni întemeiate pe statut și pe legi, atâtu de categorice, în cătu se pôte prevedea, că dacă respectivele organe administrative nu se voru conforma aceluor, are se și coste chiaru pozițiunea lor în care se află, apoi se totu voiesc a sparii paserile cu amerintări de trecere la alte confesiuni, unde potu se o scia din capulu locului, că voru da de alte mesuri și mai rigoroșe.

Noi nu ne facem illuziuni: nu credem că adă și mană, adică în alti 5 ori 10 ani, va ajunge cineva că se vedea școlă (nu umbre) în satuleție cu câte 300—400 de suflete, nici chiaru atunci, cându ar lua statulu asup'a sa deslegarea problemei,

și nici chiaru la magiari; ne dore înse, și ori cătu amu fi de flegmatici, ar trebui să se revolte simțulu nostru și să ne șa sangele în față, de câte ori ne vinu sciri autentice, din comune locuite de câte 1500 până la 2500 de suflete, tôte romani și în multe cazuri de aceeași confesiune, unele cu protopopi în loc, și totuși lipsite de școlă, sau cu școlă ținută numai că de marturie, cu câte 9 până 10 școlari; și din contra, vedi în aceleși comune numai câte 5—6 familii jidovesci, căși tînu ele din pungile lor docenti pentru copii. Apoi se te mai miri, că românii și secuii sunt mai prosti de cătu jidovii.

Revista politica.

Sibiu, 26 Decembrie st. n. 1879.

Cetitorii noștri își voru mai aduce aminte, că multu discutatulu §. 2 alu legii asupra armatei, neîntruindu în camer'a deputatiloru nici la a dou'a votare majoritatea de două treimi, s'au fostu emisu o comisiune micșta din ambele camere, care avea să se consulte asup'a unui compromis.

Ei bine, acea comisiune micșta a decisu în 19 l. c. aproape în unanimitate, de a propune adoptarea §. 2 alu legii asupra armatei, era în dio'a următoare acelu paragrafu a fostu votat în fine și de către camer'a deputatiloru, cu recerut'a majoritate de două treimi. Nemijlocitu după aceea, multu fragmentat'a și agitat'a lege a primitu sancțiunea imperatului.

Demoralizat'a și desmembrat'a partida a centralistiloru nemți „fidele constitutiunii“, a suferit deci și cu această ocaziune unu fiasco complet, trebuindu să mai trăcă și pe subț jugulu caudnicu alu ridiculosității și alu impotentei sale. Despre întreg'a lor opozițiune și despre manier'a lor de a se lupta în contra actualulu cabinetu Taaffe, se pôte dice, că a fostu gresita din capulu locului, pentru-că îndreptându și ei săgetile în contra cabinetulu, au isbitu în puternic'a partida militară, au provocat ur'a și desprețulu acesteia și prin urmare și a cercuriloru mai înalte, și totu odată s'au depoporalisat înainte majorității alegătoriloru prin atitudinea lor șovaitore și prin votările lor atâtu de neconsecvente.

Prin caderea și fiasculu nemtilor centralisti, cabinetulu Taaffe și-au consolidat pozițiunea, au castigat noui aderenti și pôte acuma trăce cu mai multu curaj și negenare, la completarea șeu chiaru remanirea sa, de ôre ce nu va mai avea a se teme de efectele și impunșeturile opozițiunii rabuliste a nemtilor centralisti, cari au probat și de astadata, că ei n'au alta programă politică, decâtu aceea, de a domni și a terorisa cu ori ce pretiu, ei și numai ei. A fostu o stratagemă fôrte bine alăsa și calculată a comitelu Taaffe, de a își însuși întru tôte, așa numitul programu economic și financiaru alu partidei opoziționale, și a i luă astfelu din mană cele mai puternice arme ale sale, lasându-o singuru numai cu sofisme ei discreditate,

Ponere et victis pia jura terris
Fata dedere.

Alma clarorum genitrix virorum,
Artibus belloque potens, Camillo,
Tullio et Flaco, Tacito, Marone

Roma superbit....
Hodie sparsas latinæ ruinas
Gentis heu! latè video per orbem.
Dî, precor, tandem facians ut illæ
Sponte resurgant!

Sensulu în romanesce: Fiiloru lui Romulus le fusese datu prin Destinu, a combate natiunile barbare cu vigôre, a le dumeri, și lumea învinsă a o civilisat prin legi bune.

Rom'a, bogată de eroi, totu așa de mare în lucrurile pazei că și în resboiu, are totu dreptulu a se fali că a produsu barbati cum au fostu Camillu, Cicerone, Horatiu, Tacitu și Virgiliu.

Astadi, vai, eu vediu ruinele gîntei latine răspandite în totu universulu; rogu pe Diei, se facă că ele în fine se școlă de șinesii, spre a reconstitui patri'a.

Unu Italianu.

„Noi siam Latina prole
Ai gran trionfi awezza:
La Barbara fierezza
Dinanzi a noi piêgò.
Cinge d' allor la fronte
Ogn' Itala cittade:
E canta d'ogni etade
Gli eroi che partorì.
La gloria siede in Roma,
Che tutte genti dome,
E suole omai col nome
Il mondo trarre a sè.“

Sensulu în romanesce: Noi suntem fiii Latiului, dedati cu triumfuri mari: trufia barbară se plăcă de înainte noastră.

Fiacare cetate a Italiei încinge fruntea sa cu lauri și își cantă eroii pe cari nascuse din epocă în epocă.

Gloria tronedia în Rom'a, care a dumerit tôte natiunile; Rom'a e astadi în stare să atragă la sine pe tóta lumea numai cu numele șeu.

Unu Spaniolu.

„Coronadas las huestas de Roma
Con guiraldas de olivo y laurel,
Su lenguaje el Celtibero toma,
I hasta el vulgo complâcese en él.
Corren Lucio y Lucano facendo,
De los cultos latinos en pas
I la lengua, revelan al mundo
Sola digna de hablarse con Dios.
Dos gemelos del Lacio arrogantes
Con vigor creceràn sin igual,
La mayor darà a Espana un Cervantes,
La menor Camoens a Portugal.“

Romanesce: Armatele Romei sunt coronate cu cunune de olivă și de lauri; Celtiberulu adôptă limb'a lor, la care multimea află placere.

Lucius (Seneca) și Lucianu priu elocința lor imită pe scriitorii latini și revela lumii una limbă, singură demnă că se vorbim în ea cu Dumnedieu.

Doi Gemeni ai Latiului voru creșce cu vigôre fôră parochia; celu mai mare va da Spaniei pe Cervantes, celu mai teneru Portugaliei pe Camoens.

Unu Dacoromanu

Legiunile Traiane aducându-me aice,
Amu știut cu-a mea valôre să facu Daci'a ferice.
Barbarii, în multe rônđuri, preste mine au venit,
Dar prin lupte de multi șecoli amu tînutu ce-amu cuceritu,
Cu Bulgari'a uadată mi amu datu mîna cu fratia,
Și doi șecoli lungă Hemu amu tînutu imperatia.
Între Thyrra, Tissa, Istru suntu hotarele mi firesci;
Căci în ele se aude viersulu limbei Romanesci.
Slavii ce me încingora dreptulu meu potu se 'lu conteste,
Înse amu surori Latine și speranti'a 'n ele'mi este.

Unu Catalanu.

„Per nostres llengua y usatges
Som fills de nobles Romans“

Llurs lleys prenen nostres avis,
Llurs frets feren nostras mans.

Com ells, per Deu guerroixarem
S'ins a perdre 'ls Moros braus;
Com ells, pèrdrem a qui 'ins tira
La cadena d'els esclaus.

Com ells jamay vençuts forem
In lluyta de bona lley,
Puig sempre fou nostra gloria
Morir per Deu, Patria y Rey.“

Romanesce: Noi suntem fiii nobililoru Romani prin limb'a noastră și prin legile nostre. Strabunii noștri au adoptat legile lor, era noi, noi amu imitatat acțiunile lor heroice.

Noi că și ei, amu luptat pentru Ddieu, până ce amu nimicitu pe Maurii valorosi. Că și ei, noi amu deculat pre totu căti au voit să se arunce în lanturile sclaviei.

Noi că și ei, niciodată nu amu fostu învinsi în luptă legitimă; apoi glori'a noastră a fostu totdeauna, și morim pentru Ddieu, Patria și Rege.

Unu Provincialu.

Prochi d'ou baus de la Vitori
Roumo aclapè la Barbariè.
E se noumo aquèu lue de glori
Pouirriero o lou Camp pouirridiè.
Piè dei Gaulo lou bèu terraire
Dei Rouman fouguè lou butin,
E d'aquí lei galò Troubaire
Alarguèron sei cant latin.

Romanesce: Aprope de muntele Victoriei Rom'a sfarmă barbari'a, și acelu locu de gloriă se numesce Putrediu sau Campulu putredu.

Apoi, frumosulu teritoriu alu Galiloru deveni pradă Romaniloru și de atunci galantii trubaduri detera aventu la canturile lor latine.

(De aci înainte totu câte unulu și chorulu întregu, cantă numai în limb'a francêsca). (Va urmă.)

pâna chiaru si inaintea partisanilor sei. Tactic'a acésta a fostu buna si comitele Taaffe inpreuna cu amicii sei póte fi multumitu cu rezultatele obtinute pâna acuma. Urmandu pe acésta cale, nu va trece multu si partid'a nemtiloru centralisti „fideli constitutiunei“ va avea aceeași sôrte, pe care o a avutu in Ungari'a partid'a lui Deák, inainte si dupa advenirea la gubernu alui C. Tisza si a „tigrilor“ sei asia numiti liberali.

Nemtii centralisti au avutu unu instinctu politicu fôrte finu, candu ei presintindu, cã mandatulu de ocupatiune alu Bosniei si alu Hertegovinei va deveni mai curendu séu mai tardiu Scyla séu Caribdea pentru supremati'a loru brutala si egoista, s'au angajat la o lupta pe môrte si viatia in contra politiceii orientale a comitelui Andrassy. Ce le au folositu caderea acestuia? Absolutu nemicu, pentru cã ei au ramas cu totul izolati si opozitiunea loru a fostu paralisata pe de o parte, prin intrarea la parlamentu a boemilor, éra pe de alta, prin condescendenti'a si complesanti'a maioritatiei tiszaieste a dietei ungare.

Éra unu tempu, in care nemtii centralisti amenintiau ungariloru cã se voru inpacã si se voru aliã cu boemii in contra loru. Acum acésta inpacare a devenitu impossibila si intardiata, de órece ungerii, séu mai bine disu gubernulu ungurescu actualu va aflã, déca n'au si aflatu dejã, unu modus vivendi si cu multu defaimat'a, batjocorit'a si denuntiat'a natiune a boemilor. Celu puçinu press'a gubernamentalã magiara nu compatimesce de locu caderea nemtiloru, ba din contra, simte o bucuria secreta, cochetédia si face curte in modu fôrte amabilu cabinetului Taaffe, comitelui Hohenwart si lui Rieger et consortes. Ungurii s'au inpacatu si s'au aliatu dupa catastrofa dela Sadowa cu nemtii in contra slaviloru si a romaniloru: pentru ce acuma, dupa stralucit'a victoria dela Serraiévo, nu s'ar inpacã óre si cu slavii, chiaru si in contra fostiloru aliati si frati de cruce de ieri, numai — se li se garantiedie supremati'a si dominatiunea esclusiva, asupra poporatiuniloru nemagiare din Ungari'a.

Betranulu Kossuth a predisu acésta si d. C. Tisza este, precum o scie tóta lumea, unulu din cei mai abili barbati politici in manuirea compromisselor, a fusiuniloru si a confusiuniloru politice.

Intr'aceea diarele viénese si pestane publicara memorandulu boemiloru, prin care ei ceru dela imperatu si dela gubernulu seu egala indreptatire a limbei boeme in Boemi'a si Silesi'a, nu prin o schimbare a Constitutiunei, ci pe cale administrativa. Acelu acte este de o fôrte mare inportantia politica, cu deosebire pentru noi romanii din Ungari'a si Transilvani'a. Revenindu asupr'a lui ilu vomu studiã cu tóta seriozitate ce o reclama si o merita elu din tôte punctele de vedere.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului.“

— Biharia, Decembre 1879.

La respunsulu dlui Sylviu Rezeiu din Nr. 89 alu Observatoriului dà-mi voia dle redactoru, se facu si eu câteva reflessiuni, fara a cercã dela cine sunt celea din Nr. 81, in contra carora se sculã cu atãtu vehementia numitul dnu preotu gr.-cath. dela Oradea, de altumintrenia nepotu de sorã alu fericitului episcopu Joanu Olteanu. Inainte de a intrã in merit, dechiaru, cã eu nu aflu demnu nici de caus'a de sub intrebare, nici de press'a periodica seriósa, a urmã tonulu celu iritatu alu dlui Rezeiu, carele in locu se se fia adoperatu a aperiã memori'a unchiului seu cu argumente solide, nu s'a sfiitã a recurre la invective passionate. Dlu Rezeiu, care se afla de multisoru in curtea episcopésca, a potutu se invetie, cã „le style c'est l'homme“ si „loquere adolescens ut te noscam,“ si déca totusi, orbitu de passiuone, s'a lasatu a fi rapitu la atãta, cã se 'si cerce forti'a argumentatiunei in invective nefundate, fia-i de bine, numai se nu uite cele a ce scie Tertullianu: „Daca tu poti crede acestea despre altii, le poti si face; seau mai drasticulu: „Wie der Schelm ist so denkt er“... Este de miratu, cum nu s'a prinsu de densulu ceva din manierele unchiului seu, la carele se póte aplicã sententi'a lui Cicerone: Nu se póte spune cãtu de multu inpacã pe ómeni vorb'a dulce si placuta.“ Caus'a delicata, salvarea memoriei episcopului Olteanu, meritã alta argumentatiune mai seriósa, libera de passiuone, si se crédia dlu Rezeiu, cã déca in respunsulu seu pastrã obiectivitatea receruta si judecã lucrurile cu mai multu sange rece, aru fi fostu aplaudatu chiaru si de aceia, cari i-se paru dsale cã contrari ai repausatului, dara cari in fapta nu dorescu altu mai fierbinte, decâtu cã se incete ingrijirea si suspitiunea. Acésta dorintia este espressa si in Nr. 81 alu Observatoriului, si crediu cã se va si implini, candu va veni tempulu „in care se se publice compturi exacte despre tôte fondurile si datoriele atãtu active cãtu si passive, pentru cã se le cunósca celu puçinu diecesanii, cari au sant'a dreptate, cã se fia informati exactu.“

Acestea premise, trecu la essenti'a faimosului respunsu alu dlui Rezeiu, carele se supera asia multu pentru numirile „nefericitulu, bietulu Olteanu“ si nu vrea se intieléga, cã acestea cuvente esprimu compati-mirea, ce o si merita unu barbatu cã Olteanu, in carele

se pusesera atãtea sperantie, candu se stramutase la Oradea. Scriitoriului, seau déca-i mai place dlui R. scriitoriloru din Nr. 81 nici prin cugetu nu le a potutu trece se dispute cuiva fericirea cerésca. In respunsulu memoratu dice dlu R. intre altele; „Scie dieces'a intréga (dara se corege indata adaugundu) si respective aru poté sci, cã fundatiunile diecesane sunt totu acele, care au fostu dupa môrtea episcopului Szilagy, si cã bani fundatiionali nu s'au dilapidatu prin Olteanu. Din banii fundatiionali, afara de 1800 fl. . . . nu lipsesce nemicu;“ inse uitã se spuna, de unde scie dieces'a cele sustienute aci de dsa, candu pâna acuma nu s'a datu nici una informatiune exacta in acésta cauza, ci din contra, s'au afirmatu in publicu, in colónele acestui diurnalu chiaru prin fiscalulu diecesanu, cã „bani fundatiionali au peritu si voru peri“, macaru cã nu mala fide, ci prin multe alte inpregiurari nefavoritorie. Irregularitati, fia ele si de buna credintia, esistau. De aceea me miru, cu ce sufletu póte se seria D. Rezeiu, cã nescine „se nesuesce a escitã in cleru turburare si ingrigire superflua pentru fundatiunile sale diecesane“, candu insusi justifica temerile de pâna acuma dicundu câteva serii mai diosu: „manipulatiunea fundatiuniloru, rigorósa din tempurile mai vechi pâna in presente, nu éra fara exceptiune, si prin manipulatiune mai ratiabile acele fundatiuni aru fi potutu cresce mai tare.“ — Frumosu complimentu acesta pentru administratiunea funduriloru; fara fiindu pronuntiatu de Dlu Rezeiu, nu provóca in cleru turburare si ingrigire superflua! Scriitorii celoru din Nr. 81 alu „Observatoriului“ n'au potutu se scia nemica despre esactoratulu mistu memoratu de D. R., cu atãtu mai puçinu despre statute si denumirea membriloru, pentru-cã denumirea s'a publicatu in 10 Novembre; statutele inca n'am auditu se fia publicate pâna astadi; éra Nr. 81 au aparutu in 22 Octobre. Deci indesiertu s'a sfortiatu Dsa a suspitiunã pre anonima, cã ar fi avutu cunoscentia despre esactoratulu mistu. De altumintrea dupa cele publicate in „Familia“ despre esactoratu, eu nu aflu in ce stã „mixtur'a“. Me abstienu a calificã cu adeveratulu nume acea procedere a Dlu R., cã aduce inainte inalt'a persóna a archiereului de acum, si se pune óresicum dupa spatele aceluia, candu prea-santie sale nu i-s'a facutu nici i-s'a potutu face vreo inputatiune in totu decursulu articolului, carele supera asia de multu pre desu numitul domnu, celu-ce isi face si naluciri in respunsulu seu, candu se încerca a reframe si ce nu s'a afirmatu din partea contraria. Asia cu privire la gimnasiulu romanescu de Beiusiu dice dsa: „anonimulu va sci asia de bine cã si altii, cã subsistenti'a aceluia nu s'a periclitatu prin reutatea episcopiloru, ci numai singuru prin subtragerea subsidiului avutu din fondulu scolasticu regnicolaru.“ D. R. cuprinsu de mania, póte cã condusu si de alte interese, a cititu in pasagiulu relativu la gimn. aceea ce nu e espresu acolo, nici directu nici indirectu. Cã se-i dau ocaziune a reciti acelu pasagiu cu mai multa atentiune, si cã onoratii lectori se cunósca cavalierismulu dsale, lasu se urmeze aci de nou pasagiulu respectivu, cum se afla in „Observatoriulu“ Nr. 81, pre paginã 325, colon'a I. „Starea gimnasiului dela Beiusiu este ceea ce insuffa grija mare la toti cãti mai simtu câte ceva romanescu. Acelu gimnasiu a implinitu tocmã 50 de ani, de candu s'a deschisu mai antaiu prin prea fericitul episcopu Samuilu Vulcanu, cã gimnasiu latino-romanescu. Documentulu de fundatiune alu aceluia s'a publicatu si este cunoscutu la cei interesati in cauza. In cursulu aniloru, in urm'a reformelor radicali introduse in tôte gimnasiile, pre temeulu regulamentulu austriacu din 1850 adaugundu-se si 3 clase superiori,*“) s'au cerutu si spese mai multe; intr'aceea s'au scumpitu si preturile obiectelor, si asia professorii nu s'au mai potutu ajunge cu salariile vechi. Sub episcopii, cari au succesu, in locu de a se inmulti fondulu gimnasiului din veniturile episcopiei dela exemplulu lui Vulcanu, au cersitu subventiune din fondurile mari ale romano-catholiciloru. Pre cãtu tempu se temea, mai alesu sub periodulu absolutismulu, de resboiu cu Russi'a si de trecerea unutiloru la neuniti, li s'au datu subventiuni, mai tardiu inse li s'au curmatu. Dupa acestea gimnasiulu dela Beiusiu recurse si elu la didactru (taxa scolastica), si fiindu-cã nu se ajungea nici asia, la salariile profesoriloru, de altumintrea fôrte modeste, s'au mai adaosu din cass'a diecesana remasa dupa môrtea episcopului Vasiliu Erdélyi. In urmarea repausarei episcopului Iosifu Popu-Selageanulu se sperã, cã gimnasiulu dela Beiusiu va avé unu ajutoriu bunicele din venitul celoru 20000 fl. v. a. destinati in testamentu cã fondu speciale pentru gimnasiu.“ — In acestea nici cu celu mai bunu microscopu nu se póte aflã una singura frase, unu singuru cuventu séu macaru semnu de interpercutiune, din care s'aru poté induce la reutatea episcopiloru, carea i-s'a nalucitu Dlu R.

(Va urmã.)

Sciri diverse.

— (Ajutóre pentru inundatii din Transilvani'a si Ungari'a.) Adencu misicati, cetiramu caldurósele apeluri ale diarielor din capital'a Romaniei, prin care îndemna pe confratii nostri de dincolo se dea mana de ajutoriu nefericitoru inundati din Transilvani'a si Ungari'a. N'avemu decâtu se multiamimu confratiloru nostri pentru generositatea probata si cu acésta ocaziune si nu ne indoimu, cã apelurile loru voru aflã resunetu in animile nobile si simtietóre, acum cã si de altadata. Se nasce inse intrebarea, cã cine si cui se

*) Este de rectificatu, cã episcopulu Samuilu a asecuratu siese classe gimnasiale dupre sistem'a de atunci si asia dupre sistem'a austriaca se mai cerea dóue cl. superiori a VII si VIII, apoi a patr'a classe capitale seu normale, a carei subsistentia s'a asecuratu mai tardiu prin episcopulu Vasiliu Erdélyi.

voru inparti acele ajutóre? Fãra indoiala cã autoritatile politice si administrative unguresci. Noi pâna acuma inse nu scimu déca cifr'a nenorocitoru si pagubele cauzate s'au constatatu in tôte localitatile, pentru cã inca nu le am vediutu nici unde publicate in modu oficiosu. Va fi deci fôrte de doritu, cã ajutórele se se dea intr'adeveru la cei nefericiti, éra nu se se risipésca si se se piérdia asia, precum se risipescu si se pierdu millióne intregi de ajutóre, fara cã maioritatea celoru nefericiti se védia nici macaru o par'a chióra.

Mijloculu celu mai practiculu, dupa parerea nóstra ar fi, déca pe sém'a celoru inundati s'ar face colecte nu de bani, ci de bucate, care apoi se se distribue in natura aceloru nefericiti, pentru cã danduli-se bani, aceia li se voru luã fara mila de catra esecutorii de dare, precum s'au intemplat si de alta data.

— (Invitare). In conformitate cu dispositiunile statutelor §§. 5 si 9, se invita prin acésta toti P. T. membri activi ai „Reuniunei de cantari“ la adunarea generala ordinara, ce se va tinea Sambata in 3 Ianuarie st. n. 1880 la 6 óre sér'a in sal'a Nr. 24 a Seminariului Andreianu, strad'a Macelariloru.

Obiectele de pertractare: 1) Raportulu comitetului despre activitatea sa si a Reuniunei romane de cantari in decursulu anului 1878-9. 2) Preliminariulu de budgetu pro 1880. 3) Alegerea comitetului definitivu. 4) Eventuale propuneri.

Sibiu, in 26 Decembre 1879.

Comitetulu.

(Érasi omoru de jidovu.) Precumu s'a mai observatu si la alte ocaziuni, abea trece septemana, in care ungereni se nu omóre câte unu jidovu. In nóptea din 15 Decembre érase mai omorira la orasiulu Tisza-Ujlak pe cârciumariulu evreu Festinger si pe fiulu seu de 7 ani, luandu si câteva mii fl. bani aflati la elu, éra fetisiór'a evreului scapã cu viétia subt unu patu. De altmintrea diarele magiare descriu pe acelu evreu cã pe unu usurariu din cei mai spurcati, care cu cametele de câte 90 pâna la 110% ruinase multime de familii christiane. (Dupa Egyetértés, Pesti Naplo etc.)

— (Alte omoruri próspete, totu din Ungari'a.) In comun'a Álmosd doi husari Andr. Nagy si Mich. Bárány omorira pe comerciantele Stef. Ember si i luara 410 fl. (Dupa Nagy Várd). La Buzias in 19 Dec. unu profesoru inpusicã pe soci'a unui advocatu, apoi se inpusicã si pe sine. La Szében, nu departe dela Mohacs, femeia Mari'a Banovici luandu in ajutoriu pe doi asasini, omorí pe primariulu comunei anume Vó. — Pe langa femeile arestate deunadi pentru crim'a omorului prin veninu, mai arestara pe alte 8 inse, acuzate de aceesi crima satanica, anume cã si-ar fi omoritu barbatii, care cu cafea, care cu vinarsu sau alta beutura otravita. Furcile si funea functionédia in Ungari'a regulatu, crimele inse pare cã se totu inmultiescu, in cãtu si la diarele cele mai voluminóse lipsesce spatiulu spre a le inregistrã pe tôte.

— (O sôrte tragica.) Invingetoriulu serbiloru Abdul Kerim pasia, care au fostu serbatoritu din partea tinerimei universitare magiare din B.-Pest'a si caruia iau fostu oferitu o sabia de onóre, se afla bolnavu de môrte pe insul'a Rodos, unde au fostu exilatu, intr'o stare atãtu de misera, in cãtu nu are nici cu ce se si petecésca pantofii cei rupti. Sic transit gloria mundi!

— (O cetate preistorica cufundata, descoperita in Californi'a.) Diariulu „Merced Express“ relatédia: „In urm'a secarei pariale a lacului Tular s'au ivitu o cetate preistorica cu edificii din pétra, cu canaluri, ale caroru margini au fostu plantate cu pomi si alte urme ale activitatlei unei rasse noue necunoseute.“

— (Unu fenomenu raru.) Din Bleiberg in Carinti'a se relatédia despre unu raru fenomenu alu naturei si adica: Dupa temperatur'a scadiuta ce au domnit in 22, 23 si in 24 Novembre, in 25 au caditu zapada, care éra asia de tare mestecata cu viermi (Lumbricus anatomicus), in cãtu in multe locuri éra rosia. O mare multime de cióre s'au adunatu la ospetiu.

— (Multiamita publica.) In favorulu fondului scolastecu alu scólei centrale granitariesci din Vaid'a-rece a donatu d. Georgiu Stelea, din Noulu romanu 1 fl.; ér' d. Ioanu M. Popa Stelea din Voivodenii mici 2 fl. v. a.

Donatorii marinosi primésca multiamit'a eforiei scolare.

Din siedinti'a efori-i scolare tñuta la 7 I. c. V.-Rece in 21/12 1879.

Popa Radu, vice-presiedinte.

N. Albani, secretariu si dirigentele scolaru.

Contractul Socialu.

De J. J. Rousseau.

(Urmare.)

Capitolulu II.

Despre sufragiu.

Din cele discutate in capitolulu precedente se pôte vedea, cã modulu cum se tractesa afacerile publice pôte oferi unu indiciu fôrte siguru despre starea actuala a moravurilor si a sanetatiei corpului politicu. Cu cãtu domnesce mai multa intielegere in adunari, adeca, cu cãtu decisiunile luate se apropia de unanimitate, cu atãtu este mai dominantã si vointi'a generala. Lungile desbateri, dissensiunile, tumultuositatele anuntia preponderanti'a intereselor particulare si declinarea Statului.

Acãsta se pare mai puçinu evidentu, candu in cadrulu Constitutiunei au locu doue sãu mai multe clase, cã la Rom'a, patriciani si plebei, a caroru certe turburau adesea comitiile, chiaru in tempurile cele mai frumóse ale republicei. Inse acãsta exceptiune este mai multu numai aparentã decãtu realã, pentru cã atunci prin viciulu inherentu corpului politicu, exista doue State in unulu, si aceea ce nu este adevveratu despre amendou la olalta, este adevveratu pentru fiacare din ele separate. Si in fapta, chiaru in tempurile cele mai oragióse, plebiscitele poporului, candu nu se amestecã senatul, se faceau totudeaunã in liniste si cu mare majoritate a sufragieloru: ne avendu cetatienii decãtu numai unu interesu, nici poporulu nu avea decãtu numai o vointia.

La cealalta extremitate a cercului unanimitate revine si acãsta este: candu cetatienii, cãdiuti in servitute nu mai au nici libertate nici vointia. Atunci fric'a si magulirea schimba sufragiulu in unanimitate si nu se mai delibereã, ci sãu adorésã sãu blastema. Astfeliu erã infamulu modulu alu senatului de a delibereã supt imperatori, si acãsta se facea cãteodata luanduse precautiuni ridicole. Tãcitu observa, cã supt Otone, senatorii aruncandu esecratiuni asupra lui Vitelius, in acelasiu tempu facéu unu sgomotu formidabilu, cu scopu cã decã din intemplanã Vitelius ar fi ajunsu domnu, se nu póta sci, ce au disu fiacare din ei.

Din aceste consideratiuni diverse se nascu mactimele, dupa care trebuie se fia regulatu modulu de a numerã si a comparã voturile, dupa cum vointi'a generala este mai multu sãu mai puçinu usioru de a fi cunoscutã si Statulu mai multu sãu mai puçinu inclinat spre decadentia.

Nu exista decãtu numai o singura lege, care dupa natur'a sa, pretinde unu consimtiementu unanimu si acesta este pactulu socialu, pentru cã asociatiunea civilã este actulu celu mai voluntaru din lume. Ori-ce omu fiindu nascutu liberu si cã domnu preste sine, niminea nu ilu pôte, subt nici unu feliu de pretecestu, supune fãra invoirea lui. A decide, cã copilulu unui sclavu se nasce sclavu, insemnéã a decide, cã elu nu se nasce omu.

Decã la incheierea pactului socialu se afla oposanti, apoi opozitiunea lor nu invalidésã de locu contractulu, ci eschide singuru numai pe aceia, cari nu sunt coprinsi in elu, cari sunt straini pentru cetatienii. Candu Statulu este infiintiatu odata, consimtiementulu este implicatu prin domiciliulu ce ilu are cineva in elu: a locui pe teritoriulu seu, insemnéã a se supune suveranitatii.¹⁾

Afara de acestu contractu socialu, votulu majoritatii este totudeaunã obligatoru pentru toti ceilalti.

Acãsta este o consecintia a contractului insusi. Dara se va pune intrebarea: cum unu omu pôte fi liberu si totusi se fia fortiatu a se conformã unoru vointie, care nu sunt ale lui? Cum potu fi oposanti liberi si totusi supusi la acelea, care nu s'au facutu cu consimtiementulu lor?

Eu respundu la acãsta, cã cestiunea este reu pusa. Cetatienii consimtu la tóte legile, chiaru la acelea care au trecut fãra voi'a lor si chiaru la acelea care 'i pedepesce candu aru cutesã se le violese, pentru cã vointi'a constantã a tuturor membrilor cari constituie Statulu, este vointi'a generalã, prin ea ei sunt cetatieni si liberi.²⁾ Candu

¹⁾ Acãsta se intielege totudeaunã despre unu Statu liberu, pentru cã afara de aceea famili'a, averea, lips'a de asilu, necesitatea, violenti'a potu retienea pe unu locuitoru in tierra fãra voi'a lui, si atunci singuru numai din domiciliulu seu in tierra nu se pôte conchide la consimtiementulu seu in favorulu contractului sãu pentru violarea lui.

Not'a lui J. J. Rousseau.

²⁾ In Genu'a se cetea pe portile temniteloru si pe lantiurile galereloru acestu cuventu: Libertate. Acãsta aplicatiune a devisei este frumósa si drépta. In

se propune o lege in adunarea poporului, apoi strictu luat cestiunea nu este: aprobarea sãu reprobarãa propositiunei, ci, decã ea corespunde vointiei generale, care este a lor. Fiacare dandu'si votulu seu isi dã parerea sa despre acãsta si din majoritatea voturilor resulta: declaratiunea vointiei generale. Candu deci invinge opiniunea ce este contrãra aceleia pe care o am eu, acãsta nu probésã altu, decãtu cã m'am insielatu si cã nu este aceea ce credeamu eu vointi'a generalã. Decã ar fi invinsu opiniunea mea particularã, atunci, nu asi fi facutu altuceva, decãtu ce asi fi voitu si tocma in casulu acesta nu asi fi fostu liberu.

Este adevveratu, cã acãsta presupune, cã tóte semnele caracteristice ale vointiei generale se aflã concentrate in majoritate. Candu acãsta nu mai este asiã, atunci de ori care partida s'ar tienea cineva, nu mai exista libertate.

Cand am arãtat mai sus, cum cineva substitue vointiele particulare vointiei generale in deliberatiunile publice, am indicatu totuodata in modu suficiente mijlócele practicabile de a preveni acestu abusu si mai la vale voiu mai vorbi érasu despre densele. Am indicatu si principiile, prin care se pôte determinã numerulu proportionalu alu voturilor. Diferenti'a unui singuru votu frange egalitatea, unu singuru oposantu frange unanimitate: inse intre unanimitate si inegalitate sunt possibile mai multe inpartiri inegale si fiacare din ele, pôte ficsã acelu numeru dupa situatiunea si trebuintele corpului politicu.

Doue mactime potu servi in generale pentru de a regulã aceste raporturi: antaiu, cu cãtu deliberatiunile sunt mai inportante si mai grave, cu atãtu votulu prin care se facu, trebuie se fia mai aprópe de unanimitate; éra alu douilea, cu cãtu cestiunea pusa la ordinea dilei este mai urgentã, cu atãtu diferenti'a prescisa a partiloru de voturi se pôte restringe mai tare. In deliberatiuni care trebuiesc terminate momentan, escedentulu unui singuru votu este de ajunsu. Mactim'a cea d'antaiu pare a fi mai convenabilã pentru legi, éra a dou'a pentru afaceri. Dara ori cum va fi, prin combinatiunea ambeloru acestoru mactime, resulta raporturile cele mai bune, dupa cari se pôte ficsã numerulu recerutu pentru majoritatea voturilor.

Capitolulu III.

Despre alegeri.

Cu privintia la alegeriile principelui si ale magistratiloru, care precum am fostu disu, sunt acte complecse, existu doue moduri de procedere, adeca: prin alegere si sorti. Si unulu si altulu din aceste doue moduri au fostu practicatu in diverse republici si inca acuma se pôte vedea o mestecatura fôrte complicatã a ambeloru, la alegerea dogelui din Veneti'a.

„Sufragiulu prin sorti, dice Montesquieu — Spirit. Legiloru, cart. II, cap. 2. — este potrivit cu natur'a democratiei.“ Fãra indoialã, dara pentru ce? „Sortii, continua elu, este unu modu de alegere, care nu ofensésã pe niminea si care lasã fiacaru cetatienu o sperantia rationabilã de a servi patriei.“ Nu acestea sunt cauzele.

Decã considera cineva, cã alegerea siefiloru este o functiune a guvernului, éra nu a suveranului, va vedea pentru ce alegerea prin sorti este mai convenabilã pentru democratia, acarei administratiune este cu atãtu mai bunã, cu cãtu actele ei sunt mai puçine la numeru.

In orice democratia adevveratã magistratura nu este unu avantaju, ci o sarcinã onerósã, pe care nu o pôte cineva inpune in modu ecuitabilu unui cetatienu mai multu cã celuilaltu. Numai legea pôte se inpuna acãsta sarcinã aceleia, asupra caruia au cãdiutu sortii. Pentru cã atunci conditiunile fiindu egale pentru toti si alegerea nefindu dependentã de nici-o aplicatiune particularã, care se alterese universalitatea legii.

In aristocratia principele alege pe principele, guvernulu se conservésã elu insusi, si aici este loculu celu mai bunu pentru voturi.

Esemplulu alegerii dogelui din Veneti'a confirmã acãsta distinctiune in locu se o distruga: acãsta formã mestecatã corespunde unui guvern mestecat. Pentru cã este o eróre a considerã guvernulu din Veneti'a cã o aristocratia veritabilã. De si poporulu nu ia nici o parte la guvern, nobleti'a acolo este poporulu. O multime de bar-

fapta, in ori ce Statu numai reufacãtori inpedeca pe cetatieni a fi liberi. Intr'o tierra in care toti reufacãtorii s'aru aflã pe galere, ar domni cea mai perfectã libertate. Not'a lui J. J. Rousseau.

naboti — nobili seraci — nu ajungu nici-odata la vreo magistratura si nu tragu altu folosu din nobleti'a lor, decatu, vanulu titlu de escelentia si dreptulu de a asistã la marele consiliu. Acestu consiliu mare fiindu atãtu de numerosu cã si consiliulu nostru generalu din Genev'a, ilustrii sei membri nu au mai multe privilegii decãtu au simpli nostrii cetatieni. Abstragendu dela estrem'a disparitate ce exista intre aceste doue republice, totusi este evidentu, cã burgesia Genevei corespunde esactu patricianiloru venetiani, éra nativii si domiciliatii corespundu citadiniloru si poporulu din Veneti'a. Tieranii nostrii corespundu supusiloru pe cari 'i are pe uscatu. Scurtu disu, din ori ce punctu de privire s'ar considerã acãsta republicã, abstractiune facendu de marimea sa, guvernulu ei nu este mai aristocraticu cã alu nostru. Singur'a diferentia este, cã noi ne avendu siefu pe viétia, nu avem aceeasi lipsã de sorti.

Alegerea prin sorti ar avea cele mai puçine inconveniente intr'o democratia adevveratã, unde fiindu toti egali prin moravuri, prin talente, cãtu si prin mactime si avere, alegerea ar deveni aprópe indiferentã. Dara am disu, cã nu exista nici unde o democratia adevveratã.

Cand alegerea si sortii se gasesc mestecate, cea d'antaiu trebuie se fia intrebuintiatã la distribuirea acelor functiuni, care pretindu talente, precum sunt functiunile militare, éra cealalta se potrivece la acele functiuni, pentru acaroru ocupare este suficiente unu bunu simtiu, ecuitate, si integritate de caracteru, precum sunt functiunile judecatoresci, pentru cã intr'unu Statu bine constituitu, acele calitati sunt proprietate comunã a tuturor cetatieniloru.

In guvernulu monarchicu n'au locu nici sortii nici sufragiulu, pentru cã monarchulu fiindu de dreptu, singurulu principe si magistratu unicu, alegerea ausiliariloru sei nu apartiene decãtu singuru numai lui. Candu abatele de Saint-Pierre au propusu de a inmulti consiliarii regelui Franciei si de a 'i alege prin scrutiniu, nu s'au cugetatu, cã prin aceea propune schimbarea formei guvernului.

Ne aru mai remanea a vorbi despre modulu de a'si dá si a stringe voturile in adunarea poporului, dara se pôte cã espunerea istoricã a institutiuniloru Statului romãnu in acãsta privintia, va esplicã mai bine tóte acele mactime, decãtu cum o asi potea face eu. Nu este nedemnu pentru unu cetitoru judiciosu de a vedea puçinu mai cu de ameruntulu, cum se tractau afacerile publice si particulare intr'unu consiliu de 200.000 ómeni.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vien'a, 23 Decembre

Galbinii imperat. de auru	fl. 5.55 cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.30 1/2 „
Imperialu rusescu	„ 89.64 „
Moneta germanã de 100 marce	„ 57.70 „
Sovereigns englesi	„ 12.— „
Lira turecsã	„ 10.65 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ — „

Pentru

Craciunu si Anulu nou

se recomanda marele si de nou asortatulu depositu de orológe alu lui

Johann Buschek

din Sibiu Strad'a Cisanadiei Nr. 16, cu cele mai bune orológe de aur si argintu, lantiuri de aur si argintu probate prin oficiulu de puntiare c. reg.

- Orológe cilindre de argintu 10, 12, 14, 16 fl. Remontoire cilindre de argintu 15, 18, 20, 22, 24 fl.
- Anore de argintu 15, 18, 20, 24 fl. Anore remontoire de argintu 19, 20, 24, 30, 40 fl.
- Orológe de aur pentru dame 18, 20, 22, 24, 30, 36, 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.
- Remontoire de aur pentru dame 40, 46, 50, 56, 60, 75, 80 fl., 120, 150 fl.
- Anore de aur pentru domni 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.
- Remontoire anore de aur pentru domni 40, 46, 50, 58, 60, 70, 80, 90, 120 fl.
- Lantiuri de aur pentru domni si dómne 24, 26, 28, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 100 fl.
- Lantiuri de argintu 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 fl. Lantiuri de talni-auru 1 fl. 50 cr. 2, 4, 5, fl.
- Orológe de parete remontoire parisiane 14, 15, 16, 18, 20, 24 fl.
- Desteptatori parisiane (Wecker) 5.50 cr. 6, 7, 10, 20 fl.
- Orológe de Schwarzwald 4, 5, 6, 7, 8, 10 pana la 24 fl.

Orice reparaturi se facu in modulu celu mai conscientiosu. Comande se esecutédia prin ramburse (Post-Nachnahme.) Pachetarea gratuitã. Pretiurile-curente se tramitu la cerere. (108) 6—10